

DE SCHAKEL

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders

"GIJ ZIJT DE SCHAKEL TUSSEN HEN, DIE THUIS BLEVEN, EN MIJ"

KONINGIN WILHELMINA

STICHTING GENOOTSCHAP ENGELANDVAARDERS

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders
oktober 2015 - 36e jaargang, nr. 146

BESTUUR

Voorzitter			telefoon
R.W. Hemmes	Thorbeckelaan 74	2564 BS Den Haag	070 - 368 35 66

Secretaris			telefoon
G.J. Staal	Oranje Nassaulaan 52	3708 GE Zeist	030- 692 27 92
e-mail: staaigj@gmail.com			

Penningmeester			telefoon en fax
Ch.H. Bartelings	Thomas Jeffersonlaan 437	2285 AP Rijswijk	070 - 394 14 67
e-mail: ch.h.bartelings@planet.nl			

LEDEN			
R.A. Grisnigt	Canadalaan 25	4631 NT Hoogerheide	0164 - 61 34 15

Evenementencommissie			
J.A. Bakker	Zeekant 92g	2586 JB Den Haag	070 - 354 02 45
J. de Mos	Marjorystraat 25	3151 SK Hoek v. Holland	0174 38 21 83

Schakel redactie			telefoon en fax
Ch.H. Bartelings	Thomas Jeffersonlaan 437	2285 AP Rijswijk	070 - 394 14 67
e-mail: ch.h.bartelings@planet.nl			

BANKREKENINGEN

ING Bank:	NL54 INGB 0000 3595 00	BIC: INGBNL 2A
ABN-AMRO Bank:	NL63 ABNA 0545 5468 26	BIC: ABNANL 2A

Website: www.engelandvaarders1940-1945.nl

Het volgende nummer verschijnt in januari 2016.
Gaarne hiervoor bestemde kopij inzenden vóór 1 december 2015.

OKTOBER 2015

Het weer zorgde voor een heerlijke zomer voor allen die geen vakantie in het buitenland gingen vieren. De kerk in Delft gaf wat verkoeling toen wij daar op 31 augustus de geboortedag van Hare Majesteit Koningin Wilhelmina hebben herdacht, na een ontvangst door de Burgemeester van Delft.

Het was een stijlvolle herdenking die werd bijgewoond door de Burgemeester, drie Engelandvaarders en twee Delftse Veteranen. Deze herdenking wordt jaarlijks gehouden sinds Jacob de Mos daartoe in 1975 het initiatief nam.

Op 4 september werd het Engelandvaarders Museum in Noordwijk geopend door Zijne Majesteit Koning Willem Alexander. Omdat de ruimte van het museum geen plaats bood aan de ongeveer driehonderd gasten, vond de ontvangst plaats in Hotel van Oranje in Noordwijk.

Met een busje werd Zijne Majesteit, vergezeld door het Bestuur van de Stichting Museum Engelandvaarders en enkele gasten, naar de bunker vervoerd om het museum te openen. De aanwezigen in Hotel van Oranje, die niet bij de opening aanwezig konden zijn, waren toch getuige van de situatie bij en in de bunker omdat op de televisie de opening werd verslagen.

De Koning wilde in het hotel, na de opening, spreken met de vijftien aanwezige Engelandvaarders. Dat werden heel korte gesprekjes door de drukte van alle aanwezigen die, nadat zij het museum hadden bezocht, bespraken wat zij van het museum vonden.

Iedereen was onder de indruk van de wijze waarop, in een oude Duitse munitiebunker, werd duidelijk gemaakt wat Engelandvaarders waren en hoe zij Engeland uit het bezette gebied bereikten. Alle hulde voor het initiatief en de realisatie daarvan van Eddy Jonker.

Op 28 november herdenken wij de Sterfdag van Koningin Wilhelmina. Die herdenking vindt jaarlijks omstreeks 1100 uur plaats bij het monument van Koningin Wilhelmina tegenover het Paleis aan het Noordeinde, naast het gebouw waar de Raad van State is gehuisvest.

Op 1 december, de sterfdag van Prins Bernhard, herdenken wij onze Beschermheer in de Nieuwe kerk in Delft.

U begrijpt dat u bij alle herdenkingen hartelijk welkom bent.

Ik kijk naar u uit.

Rudi Hemmes

Op vrijdagmiddag 4 september 2015 is door koning Willem Alexander het Museum Engelandvaarders in Noordwijk geopend.

Zo'n 300 genodigden, onder wie ca 10 Engelandvaarders hadden zich rond 13:00 uur verzameld in de Wintertuin van Hotel van Oranje, vlakbij het museum dat even verderop in een oude Duitse munitiebunker gevestigd is. Ceremoniemeester Mr. J.G. Hinnen heette iedereen welkom en legde uit hoe de middag zou gaan verlopen. Z.M. de Koning arriveerde om 13:30 uur.

Als eerste werd gesproken door Engelandvaarder Eddy Jonker, die o.a. door fondsenwerving onvermoeibaar voor dit Museum Engelandvaarders heeft geijverd. Hij benadrukte hoe belangrijk het is dat jongere generaties kennis nemen van dit stukje Nederlandse geschiedenis. Daarna volgde een toespraak door de heer Viktor Salman, voorzitter van de Stichting Atlantikwal Museum, die de samenwerking tussen dit museum en het Museum Engelandvaarders belichtte. Als derde en laatste sprak de burgemeester van Noordwijk, de heer J. Rijpstra, die o.a. refereerde aan de ontsnapping van de groep van Kees Eendenburg vanaf het stand van Noordwijk in juli 1940.

Entree van het Museum Engelandvaarders

Hierna stapte de Koning met een klein gezelschap in de pendelbus om naar het museum te gaan. In de zaal zagen wij via een live videoverbinding hoe de koning bij het museum arriveerde en samen met Eddy Jonker de opening verrichtte door een doek weg te trekken voor de naam van het museum boven de ingang. Bij het gefilmde bezoek van de koning aan het museum werd deskundig commentaar verzorgd door historicus Erwin van Loo, werkzaam bij het NIMH (Nederlands Instituut voor Militaire Historie).

Jos Teunissen uit Leidschendam, vrijwilliger van het eerste uur, loodste de koning door de bunker heen en gaf toelichting bij de diverse onderdelen van het museum. Door de 1e gang waar de beweegredenen van Engelandvaarders worden toegelicht. Daarna de secties over de diverse routes: Noordzee, zuidelijke route en Scandinavische route. De delen over gestrande Engelandvaarders, de verhoren na aankomst in Engeland, de ontvangst door koningin Wilhelmina en de inzet van Engelandvaarders voor de oorlogvoering. Langs de replica van de Yvette in de laatste zaal, de informatie over Engelandvaarders uit andere landen en tenslotte de kopie van het Vijfluik, dat hangt in de kapel van de Erebegraafplaats te Loenen. Hierop staan meer dan 320 namen van Engelandvaarders, die op weg naar of na aankomst in Engeland het leven verloren. Koning Willem Alexander had veel belangstelling voor de interactieve onderdelen van de tentoonstelling, zoals de interactieve routekaarten en de computer waarin men namen van Engelandvaarders kan opzoeken.

Na bezichtiging van het museum keerde de koning terug naar Hotel van Oranje, waar hij zich nog ongeveer een half uur onderhield met de aanwezige Engelandvaarders. Nadat de koning vertrokken was, duurde de receptie in het hotel nog tot 17.30 uur. Veel gasten stapten in het pendelbusje om het museum te bezoeken, anderen gaven er de voorkeur aan om dat op een later tijdstip te doen.

Het was een zeer geslaagde middag. Laat nu de schoolklassen maar komen!

Agnes Dessing

REÛNIE 2015

De Zwaluwenberg is een feestelijke locatie waar wij al jaren genieten van onze reünies. Ook ditmaal was het bijzonder gezellig, zoals dat hoort op een reünie. En ook ditmaal haalde het team van de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht (IGK)

alles uit de kast om het ons naar de zin te maken! Onze gastheren van het IGK waren de IGK luitenant-generaal Hoitink, kolonel Calmeijer Meijburg, en luitenant-kolonel Van Mastrigt, terwijl mw. Bushof - Van der Flier zoals altijd de losse eindjes aan elkaar knoopte en voor een vlotte gang van zaken zorgde.

Tien Engelandvaarders waren aanwezig, te weten, Bartelings, Brand, mw. Brandon, Hemmes, Hendriks, Jonker, van Meurs, de Mos, Staal, Zuidijk. Ook de dames mw. L. van der Harst-Heimerik Tak en mw. A.C Knulst-Raick waren er. Uit eigen kring waren de volgende gasten aanwezig: Sarah Beauchamp en haar partner Bezemer, mw. dr. Dessing, Plantinga, van Rossum en mw. mr. Vernede. Jammer genoeg, maar heel begrijpelijk, kon mw. Kol. Wiersma - Bernaerd zich niet vrijmaken. Tal van ondersteunende dierbaren completeerden het gezelschap tot een dertigtal.

In zijn openingswoord zei voorzitter Hemmes blij te zijn met de opkomst en met de gezellige sfeer. Zoals gebruikelijk las hij de ROLL CALL, met de namen van diegenen die sinds de vorige reünie zijn overleden. Staande eerden en herdachten wij onze overleden maatjes : E. Besthof uit Duitsland, G.W. Ganderheijden uit Enschede, J.P. Kloos uit Zwitserland, O. Magnus uit Bloemendaal, H. Roet uit Berchem en J.P. Willemse uit Hoensbroek.

Kolonel Calmeijer Meijburg vertelde van de kerntaken van de IGK. De mensen van defensie verrichten belangrijk werk in binnen- en buitenland. We vragen daarbij een grote inzet van onze mensen. Juist daarom mogen we het welbevinden het personeel niet uit het oog verliezen. De IGK biedt dan ook in eerste plaats een luisterend oor en helpende hand. Hij staat naast de formele organisatiestructuur en legt rechtstreeks verantwoording af aan de minister van defensie. Dat garandeert zijn onafhankelijkheid.

Luitenant-generaal Hoitink vertelde wat Defensie vandaag de dag overal ter wereld zoal doet. Dat was een interessant betoog ! Hij gaf ook nog interessante informatie over het landgoed De Zwaluwenberg.

De maaltijd was in alle opzichten een feest. Het geheime wapen van de IGK is de keuken, en dan in het bijzonder de kok ! Mooi om te zien, heerlijk om te proeven, het was plotseling muisstil, zo genoten wij !

In zijn afsluitende worden nodigde de IGK, luitenant-generaal Hoitink, ons uit om de volgende reünie in 2016, opnieuw op de Zwaluwenberg te houden. Graag zullen wij van deze uitnodiging gebruik maken! Hij overhandigde de fraaie foto's die eerder gemaakt werden.

Jan Staal

Nu de serie over kanovaarders via de Noordzee is afgerond, leek het de redactie van de Schakel een goed idee om de schijnwerper te richten op Engelandvaarders die een geheel andere route kozen: de landroute via het zuiden. Een route die andere gevaren en problemen met zich meebracht: valse papieren, controles, arrestaties en ontsnappingspogingen onderweg, het clandestien passeren van grenzen.

Wat betreft dit laatste vormde het overtrekken van de Pyreneeën een bijzondere beproeving. Dit blijkt direct al in de eerste aflevering, die gaat over Engelandvaarder Kremer. In een verslag van vlak na de oorlog (daterend uit augustus 1946), afkomstig uit het archief van het Genootschap Engelandvaarders wordt eerst vrij zakelijk uit de doeken gedaan hoe hij is ontsnapt. Het eindigt echter met een fragment uit zijn dagboek, dat goed illustreert dat de passage van de Pyreneeën geen sinecure was.

Willem Frederik Kremer, Drs.

Geb. 1-6-1919 te Groede (ZW.VI.)

Als student in de medicijnen aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam weigerde hij de studenten-loyaleitsverklaring te tekenen in april 1943 en was diens gevolg van de medische co-assistenten uitgesloten. Sindsdien is hij actief geweest in het organiseren van ontvluchtingswegen, voornamelijk van joodse medeburgers.

In december 1943, nadat de meeste medewerkers in zijn groep gearresteerd waren, ontsnapte hij met vervalste Sicherheitspapieren naar Parijs en zocht daar contact met de plaatselijke Maquis. Het voorbeeldige werk van de Franse verzetsbeweging maakte het hem mogelijk nog diezelfde avond de Pyreneeën over te trekken en na een tocht van vijf nachten bereikte hij het (neutrale) Spanje vlak voor de jaarwisseling.

In het voorjaar 1944, na enkele maanden in Spanje en Gibraltar vertoefd te hebben, meldde hij zich aan voor Bureau Inlichtingen (BI) te Londen met het voornemen naar Holland teruggezonden te worden, teneinde het verzet te steunen en de bevrijding van het vaderland te helpen bespoedigen. Een schouderblessure tijdens zijn parachute-opleiding verhinderde hem echter dit voornemen uit te voeren.

Sinds januari 1945, benoemd tot adjudant van de directeur van de Geneeskundige Dienst der Landmacht, kolonel dr. C.P. Koch, verbleef hij in Londen tot juni 1945 en beijverde zich in die tijd, naast de uitvoering zijner militaire verplichtingen, om een nauwer contact te bevorderen tussen de Nederlandse studentenwereld enerzijds en de Amerikaans/Engelse studentenwereld anderzijds.

Na een kort bezoek aan zijn ouders in Amsterdam vertrok hij in juni 1945 naar de VS, alwaar hij, Fellow van de Netherlands American Foundation, als assistent in chirurgie verbonden werd aan het John Hopkins Hospital te Baltimore. Thans wijdt hij zich op uitnodiging van de Universiteit van Virginia te Charlottesville, aan experimenteel werk op het gebied van neurochirurgie.

Uit zijn dagboek moge het volgende uitgehaald worden betreffende de laatste episode van de tocht over de Pyreneeën:

‘Opkijkend, schijnt de vage lijn, die ginds de steile helling van de donkere nachtlucht afgrenst, nog steeds even ver verwijderd als een kwartier hiervoor... of was het een half uur, of een uur misschien? Het besef van tijd heeft mij reeds lang verlaten. Voor mij loopt Max, de Amerikaanse rear-gunner, hij zwikt en hijgt zwaar bij iedere stap naar boven...Dit is onze derde nacht.

In mijn slapen bonst het bloed ritmisch en hard als hamers op een aambeel. Maar dit tempo is moordend! Waarom niet een korte rust, heel even maar?

Stap... stap... zullen wij er ooit komen? Wat leek alles niet eenvoudig, enkele dagen terug toen we de bergen voor ons zagen liggen, beschermend en lokkend.

Alsof een gulle hand vanuit die nieuwe wereld, ver daarover heen reikend, ons uitnodigend toewenkte; de eerste glimlach van de vrijheid... De vrijheid, het leek zo dichtbij toen, maar nu nog zo ver, nog steeds zo oneindig ver...

Dan, nadat wij langzaam naar rechts zijn afgewenkt, rijst voor ons een muur van bomen en struikgewas. Aan de bosrand maken we halt. Ieder laat zich vallen, voorover, zijdelings, op de rug, te uitgeput om een gerieflijk plekje uit te zoeken. Niemand spreekt.

Max ligt met zijn hoofd op mijn knie en begint onverstaanbaar te mompelen tot de sterrenhemel. Het klinkt verwijtend en mengt zich met vlagen van de koude wind, die tegen de boomtoppen breekt. Ik denk aan de anderen, die voor ons deze tocht maakten. Zij hebben het volbracht... waarom wij dan niet?

Opeens, van heel ver door de sluimer heen, klinkt het signaal van de gids. “En route-en route”... Manisch rijzen veertien lichamen van de grond. De duisternis van het bos slokt ze op-en route. Hun sterke prikkel en hoogste gids: de belofte van vrijheid, en dan... vergelding.

Agnes Dessing

De redactie van De Schakel zoekt een complete serie van De Schakel, het kwartaalblad dat door het Genootschap sinds 1979 wordt uitgegeven.

Graag ontvangt de redactie bericht van degene die in het bezit is van zo'n serie en er afstand van zou willen doen.

Het postadres, telefoonnummer en e-mailadres van de redactie staan op de eerste pagina van De Schakel.

Charles Bartelings

DODENHERDENKING 4 MEI 2015 20:00 TE LONDEN

Ieder jaar organiseert de Defensie Afdeling van Zr. Ms. Ambassade Londen de jaarlijkse Dodenherdenking op het Nederlandse ereveld van Mill Hill cemetery in Londen.

Herdenking en kranslegging te Londen op 4 mei 2015

Omstreeks 19.00 uur kwamen de eerste gasten aan op Mill Hill waarbij er eerst gelegenheid was om het gastenboek te tekenen en daarna gewacht wordt op de komst

van Ambassadeur Laetitia van den Assum. De ambassadeur (in het midden op de foto) legt zoals ieder jaar een krans namens de Nederlands regering. Verder wordt er een krans gelegd namens de Nederlandse Strijdkrachten door de hoogst in rang aanwezige militair in het Verenigd Koninkrijk op 4 mei. Dit jaar was dat Kapitein ter zee Harrie G.J. Welmer, Defensie Attaché (rechts naast de Ambassadeur). Verder werden er kransen gelegd namens **de Engelandvaarders**, de Dutch Associations en de Nederlandse Kerk.

Na het leggen van de kransen sprak de predikant van de Nederlandse Kerk in Londen, Ds. Joost Röselaers, een gedenkwoord. U ziet hem hier links op de foto. Een passage van zijn woorden die ik erg mooi vond: "Opdat wij nooit vergeten. Dat is de wens, die elk jaar weer klinkt tijdens de herdenking op 4 mei. Opdat wij niet vergeten, dat vrede niet vanzelf komt, en blijft. Het moet altijd, opnieuw, worden bevochten. Ik (Ds Joost Röselaers) behoor tot een steeds groter wordende groep in West Europa, die geen oorlog meer heeft meegemaakt. En dat is goed. Het is heerlijk om te kunnen zeggen: 'Ik ben na de oorlog geboren, ik heb de oorlog niet meegemaakt, en ik hoop er nooit een mee te maken'. Maar juist daarom moeten wij herdenken. Herdenken helpt. Laten we dat in ieder geval blijven doen."

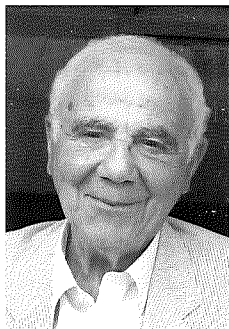
De leerlingen van de Regenboogschool in Londen hebben zoals ieder jaar een grote rol. Zij helpen bij het leggen van de krans en daarnaast hebben 6 leerlingen een eigen gedicht geschreven over de verschillende thema's van Dodenherdenking. Deze 6 leerlingen hebben hun eigen gedicht voor gedragen. Het aantal Nederlanders dat de Dodenherdenking bijwoont wordt overigens ieder jaar steeds meer.

Ter voorbereiding van de Dodenherdenking 2015, hadden Luitenant Kolonel Ron van de Put (Adjunct Defensie Attaché) en Marian van Dijken (Assistent Defensie Attaché) een bezoek gebracht aan de leerlingen van de Regenboogschool. De leeftijden varieerden van 6 tot 14 jaar en zij bespraken met hen wat de Dodenherdenking precies behelst en daarbij ook het thema van het Nationaal Comité 4 en 5 mei. Er werden hele goede vragen gesteld door de leerlingen. Een vraag van een tienjarig meisje was bijvoorbeeld hoe Nederland precies de vrede heeft hersteld met Duitsland.

Marian van Dijken,
Assistent Defensie Attaché

Eduard Jacob (Jaap) Rosen Jacobson

16 september 1916 – 2 januari 2015

Jaap Rosen Jacobson werd als jongste in een gezin van vier kinderen in Rotterdam geboren. Hij had één broer, Rob (1913) en twee zussen, Pauline (1910) en Lijs (1909). Beide ouders waren van Joodse origine, maar niet aangesloten bij de Joodse geloofsgemeenschap. In 1930 verhuisde het gezin naar Wassenaar. Na het eindexamen aan het Tweede Stedelijk Gymnasium in Den Haag (het huidige Van Maerlandt-Lyceum) begon Jaap in 1935 de studie Rechten aan de Universiteit Leiden. Zijn vader, Jacob Eduard, overleed in 1937. Het verloop van de studie kende vele onderbrekingen door de mobilisatie in 1939, zijn opleiding tot reserveofficier en uiteindelijk ook de sluiting van de Universiteit Leiden door de bezetter in november 1940. Tijdens de meidagen 1940 diende Jaap bij de Lucht doelartillerie te Sloterdijk. Na de capitulatie pakte hij de studie weer op en lukte het hem in 1941 af te studeren.

De beroemde protestrede van professor Cleveringa op 26 november 1940, waarin deze het afzetten van Joodse hoogleraren en universiteitspersoneel veroordeelt, liet ook Jaap niet onberoerd. En dat niet alleen: door het artikel van professor Telders in het Leids Universiteitsblad van 21 juni 1940 besloot hij "...mijn diensten aan te bieden als men die gebruiken kan...". Ondanks de oorlogsdreiging en het daadwerkelijke begin van de oorlog in mei 1940 leidde Jaap een "normaal" studentenleven met veel momenten van ontspanning met vrienden. In de strenge winter van begin 1942 schaatste hij met een vriend zelfs de Elfstedentocht.

Begin 1941 volgde de aanmeldingsplicht voor alle ingezetenen van Joodse bloede, waarbij het aantal voljoodse grootouders moest worden opgegeven. Het gezin Rosen Jacobson bestond op dat moment uit moeder Judith, zuster Lijs, broer Rob en Jaap. Pauline was al voor de oorlog in 1939 op wereldreis naar Indonesië vertrokken. Het gegeven dat moeder Judith van Portugees-Joodse afkomst was en deze groepering

mogelijk niet als voljoods werd beschouwd, zou kunnen betekenen dat zij niet direct onder de opgelegde maatregelen vielen.

In de loop van 1941 zorgden de anti-joodse bepalingen voor steeds meer beperkingen in het dagelijks leven. De familie probeerde deze zoveel mogelijk te ontduiken, maar dat was niet zonder risico. Hangende de zaak van de Portugese afkomst weigerde de familie de Jodenster te dragen die in mei 1942 werd ingevoerd. Op het moment dat Jaap op 26 juni werd opgeroepen voor plaatsing in een werkkamp besloot hij Nederland te ontvluchten om uiteindelijk in Engeland aan geallieerde zijde aan de oorlog te kunnen deelnemen. Met behulp van een organisatie vormde hij met broer Rob en een derde persoon, Henk Hartog, een groepje. Zij vertrokken op 7 juli 1942. Judith werd op 1 juli thuis gearresteerd en overleed later op 15 oktober in Auschwitz. Lijs bleef in Nederland op een groot aantal onderduikadressen en heeft de oorlog overleefd. Zij voegde zich na de bevrijding bij haar zuster Pauline, die zich intussen in Amerika had gevestigd.

Het drietal reisde naar Bergen op Zoom, waar bleek dat de aanvankelijk gekozen route naar het neutrale Zwitserland niet of niet meer mogelijk was. Het alternatief werd: via Antwerpen en Brussel naar Parijs en van daaruit verder om met een gids de Demarcatielijn te passeren bij Gièvres-sur-Cher. Daar ging het mis. Jaap, Rob en Henk werden gearresteerd met als gevolg drie weken gevangenschap in Romorantin. Op 5 augustus werden zij per bus naar Orléans vervoerd en vervolgens met vele andere Joden op een trein gezet die naar het oosten reed. Tijdens dit transport besloten Jaap en Rob uit de trein te springen, vlakbij het stationnetje Marigny-les-Usages. Henk voelde daar niet voor en bleef in de trein. Hij heeft de oorlog niet overleefd.

Tijdens de sprong zijn de broers elkaar kwijtgeraakt toen zij ieder een andere kant op renden. Jaap kwam in een greppel terecht, waarbij zijn rechterarm uit de kom schoot. Het geluk was met hem toen hij hulp kreeg van een boswachter, Paul Baudin, die hem verzorgde en hem in contact bracht met een arts. Baudin zorgde er ook voor dat hij vermomd als spoorwegbeambte en verborgen in een treinwagon de Demarcatielijn kon passeren. Eenmaal in vrij Frankrijk nam Jaap via Limoges en Toulouse, de trein naar Nice, waar de Nederlandse consul Emile de Kuyper hem van een nieuwe naam en identiteitspapieren voorzag. Ook regelde hij voor Jaap een exitvisum van Vichy en een transitvisum van Spanje, evenals een medische verklaring waarin een voorlopige ongeschiktheid voor militaire dienst werd vastgesteld. Via het adres van de Nederlandse consul in Nice en Monaco kwam, tot beider grote opluchting, het contact tussen Rob en Jaap weer tot stand. Er volgden briefwisselingen en een enkel telefoongesprek. Na een verblijf van 6 weken in Monaco vervolgde Jaap zijn reis naar Spanje. In Perpignan kreeg hij een visum voor Spanje en via Barcelona en Madrid reisde hij door naar Cádiz. Met enkele andere Nederlanders aan boord van

de “Cabo de Buena Esperanza” vertrok hij naar Curaçao. Daar kon hij na enkele dagen inschepen aan boord van een Belgische tanker, de “Laurent Meeus”, die via New York op 26 november 1942 in Avonmouth, Engeland, aankwam.

In de Patriotic School in Londen werd hij verhoord en op betrouwbaarheid getest, waarna hij zich eindelijk op 10 december vrij in Engeland kon bewegen. Zijn theebezoek aan Koningin Wilhelmina kort daarna heeft grote indruk op hem gemaakt. Jaap kwam in militaire dienst bij de Prinses Irene Brigade bij Wolverhampton. Er was behoefte aan juristen en hij werd te werk gesteld bij de krijgsraad te velde. Later verhuisde hij naar Londen en wijdde hij zich volledig aan het in oprichting zijnde instituut Militair Gezag (MG). Op 27 oktober 1944 vloog hij in de functie van secretaris van de krijgsraad vanuit Londen terug naar Nederland, naar Eindhoven in het bevrijde deel van Nederland. Op 23 december werd hij benoemd tot plaatsvervangend auditeur-militair in Nijmegen en 3 maanden later volgde de bevordering tot kapitein.

Voor Rob heeft de aankomst in Engeland een stuk langer geduurd, maar op 6 april 1944 was het weerzien met Jaap eindelijk zover. Na de sprong uit de trein bracht hij een tijd in Frankrijk door, vluchtte hij over de Pyreneeën en heeft hij tot eind 1943 in Spanje op diverse plaatsen gevangen gezeten. In december 1943 kwam hij vrij waarop hij via Portugal en Gibraltar naar Engeland reisde. Ook na de oorlog behielden de broers hun bijzondere band.

Jaap ontmoette tijdens een bevrijdingsdiner zijn tafeldame Loukie Roeters van Lennep. Zij trouwden in mei 1946 en vertrokken naar Londen, waar Jaap als auditeur-militair tot begin 1947 aan de krijgsraad verbonden was. Bij terugkeer in Nederland betrokken zij Jaaps ouderlijk huis in Wassenaar en stichtten hun gezin met vier kinderen. Hij vervolgde zijn werk als jurist: Vanaf 1947 als advocaat procureur en rechter in Rotterdam. In 1964 eerst als raadsheer, daarna als vicepresident aan het gerechtshof in Den Haag tot zijn pensioen in 1982. Nevenfuncties waaraan hij veel plezier beleefde waren het vicevoorzitterschap en voorzitterschap van de Raad van de Scheepvaart gedurende 26 jaar, het voorzitterschap van de Commissie Binnenvaartrampenwet en het voorzitterschap van de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken.

Loukie overleed in Wassenaar op 21 november 2000. Jaap overleed op 2 januari van dit jaar op 98 jarige leeftijd in zijn eigen huis in Wassenaar.

Namens de kinderen Rosen Jacobson,

Eveline Wiarda-Rosen Jacobson

Bastiaan Wijnand Ganderheijden

1924-2015

Kruis van Verdienste

Op 5 mei 2015, bevrijdingsdag, overleed in Enschedé Engelandvaarder Bastiaan Wijnand (Bas) Ganderheijden.

Bas Ganderheijden werd geboren in Rotterdam op 8 januari 1924 en groeide op in zijn geboorteplaats als jongste in een gezin met drie kinderen, een zus en een broer. Hij doorliep daar de lagere school en behaalde in mei 1942 zijn diploma HBS-B aan de Christelijke HBS aan het Henegouwsche Plein.

Om te voorkomen dat hij voor de Arbeitseinsatz naar Duitsland gestuurd zou worden wist hij administratief werk te krijgen bij de Rotterdamse telefoondienst. Zijn oudere broer Pieter zal hem daarbij geholpen hebben, want deze was als monteur werkzaam bij de PTT te Kappelle aan de IJssel.

De baan bij de Rotterdamse PTT zorgde wel voor uitstel maar niet voor afstel. Eind juni 1943 wist Bas Ganderheijden nog een kort uitstel van zijn vertrek naar Duitsland te bewerkstelligen, maar toen werd het voor hem naar eigen zeggen ‘zeer gevaarlijk’. In dat jaar bij de PTT had hij op zaterdagmiddagen een navigatiecursus gevolgd omdat hij zich tot de luchtvaart aangetrokken voelde.

Zijn oudere broer Pieter Lambertus Ganderheijden verklaarde dat hij zelf meteen na de meidagen pogingen had ondernomen om naar Engeland uit te wijken, doch dat hij geen reisgezel had kunnen vinden; en omdat hij de Franse taal niet machtig was, vond hij het te risicovol om alléén te vertrekken. Omdat zijn broer Bas door zijn middelbare schoolopleiding wél Frans sprak, besloten de beide broers gezamenlijk naar Engeland te vertrekken. Ze wisten bij een van de broers Lindemans in

Rotterdam voor Fl 100,- verlofpapieren van de Organisation Todt te verkrijgen waarin stond dat ze in Cherbourg werkzaam waren voor de firma Latscha. Daarmee vertrokken zij op 15 juli 1943 met de trein naar Parijs. In hun gezelschap reisde ook een zekere W. Baars mee, die hen in Parijs aan een adres van een pension hielp.

Na een verblijf van een week in de Franse hoofdstad reisden de broers per trein naar Dyon en vandaar liepen zij in tien dagen naar de Frans-Zwitserse grens. Ze werden daar onmiddellijk door de Zwitsers weer de grens over gezet. Ze bleven een maand lang bij een Belgische familie in het grensplaatsje Prémamanon in de zuidelijke Jura, wachtend op een beloofde passeur die maar niet kwam. Uiteindelijk vertrokken ze zonder passeur richting Spanje, via Lyon, Nîmes en Montpellier. Op een gegeven moment kwamen ze in contact met een 'organisatie', maar omdat ze niet voldoende geld hadden om de passeur te betalen, konden ze niet op deze manier de Pyreneeën over. Ze wisten uiteindelijk een tijdje in de Pyreneeën mee te wandelen met een schaapherder. Het laatste stuk wandelden ze naar Andorra en op 15 september 1943 reden ze met een bus van daaruit naar Spanje, waarna -natuurlijk- vrijwel direct arrestatie volgde door de Spaanse politie. De gevangenis te Lerida volgde, maar slechts voor 4 dagen; twee maanden verbleven ze vervolgens in die plaats in résidence forcée. Eind november 1943 mochten de broers Lerida verlaten en vertrekken naar Madrid. Het duurde nog tot eind januari 1944 totdat zij met een groot convoi Engelandvaarders vanuit Madrid via Portugal naar Gibraltar konden vertrekken. Op 16 maart 1944 kwamen de beide broers tezamen in Engeland aan. Er zijn meerdere broers geweest die als Engelandvaarder de moeizame reis naar het Verenigd Koninkrijk hebben ondernomen, maar het is toch wel opmerkelijk dat de broers Ganderheijden de hele tocht bij elkaar hebben kunnen blijven en gezamenlijk hun doel hebben kunnen bereiken. Typerend voor hun reis is ook dat zij hun tocht zonder echte hulp van een 'organisatie' hebben gemaakt.

Eenmaal in Londen gearriveerd en de verhoren bij de RVPS en de Politie Buitendienst achter zich gelaten hebbend (oordeel over Bas Ganderheijden: 'Een aardige jongen. Is politiek betrouwbaar') werd Bas Ganderheijden op 24 mei 1944 gedetacheerd bij de Royal Air Force. Hij volgde daar de opleiding tot waarnemer. Zijn Engelse opleiders waren zonder uitzondering zeer over hem te spreken: 'a hard worker who has given every satisfaction' was het oordeel van de een, en de ander: 'suitable for training and should do well. (-) excellent young candidate. Pleasant personality'. En een aantal maanden later bij de opleiding: 'A very alert and keen cadet of cheerful personality, who has worked very well and obtained good results, is quick at assimilating'. Op 31 mei 1945 verkreeg hij zijn brevet 'Navigator and Bomber' bij de Air Navigation and Bomber School te Jurby.

Toen was in Europa de oorlog reeds afgelopen en Nederland bevrijd. Per 1 augustus 1945 werd hij geplaatst bij het 320 Squadron, benoemd tot reserve luitenant, en van oktober 1946 tot februari 1949 was hij werkzaam als instructeur bij de Waarnemerschool in Gilze-Rijen. Vlak vóór zijn benoeming te Gilze-Rijen volgde hij nog een 'Advanced Navigation Course', ook bedoeld als basis-opleiding voor instructeur. Ook hier was het oordeel over hem lovend. Op 15 februari 1949 ging hij met groot verlov.

Sierk Plantinga

PLAQUETTE BINNENHOF IN DEN HAAG

Deze bijzondere plaquette, uitgevoerd in zwarte natuursteen, is aangebracht op de voorgevel van het gebouw Binnenhof en herinnert aan de gearresteerde geheim agenten die daar werden verhoord.

Plaquette op gebouw Binnenhof

Op de plaquette staat de tekst;

ZIJ SPRONGEN IN DE DOOD VOOR ONZE VRIJHEID

ENGLANDSPIEL

1942- 1944

IN DANKBARE HERINNERING AAN DE 54 NEDERLANDSE
AGENTEN EN ALLEN DIE VIELEN IN HET INLICHTINGENWERK
GEVANGEN WERDEN VELEN VAN HEN
DIT GEBOUW BINNENGEVOERD

Op de jaarlijkse herdenking op 4 mei worden om 11.15 uur bij deze plaquette en s'middags om 15.00 uur bij het monument aan de Hogeweg de slachtoffers van het Englandspiel en overige inlichtingendiensten herdacht.

Bronnen: Gemeente Den Haag
Haags Gemeente Archief

NASCHRIFT: _____

De tekst op de plaquette eindigt met: 'gevangen werden velen van hen dit gebouw binnengevoerd'.

Op een sombere, koude avond in februari 1944 werd ik geboeid door dezelfde deur naar het kantoor van Joseph Schreieder, SS-Sturmbannführer en Kriminaldirektor van de Gestapo op de eerste etage gebracht.

Tijdens het seinen op de zolder van Prinsengracht 1047 in Amsterdam werd ik door de Duitsers overrompeld en naar de beruchte Aussenstelle van de Sicherheitsdienst in de Euterpestraat (de tegenwoordige Gerrit van der Veenstraat) gebracht en vandaar enkele uren later naar het gebouw Binnenhof in den Haag.

Joseph Schreieder en Sacharbeiter Otto Houbrock zaten klaar om mij te ondervragen. Mijn handboeien werden losgemaakt en ik werd met een been aan een pijp van de hete verwarming geketend. De brute behandeling die ik had ondergaan veranderde totaal. Schreieder en Haubrock probeerden vriendelijk over te komen. Zij boden mij sigaret, boterham met worst en koffie aan en begonnen met hun verhoor. Zij vertelden over wat zij wisten van de geheime diensten in Engeland en Nederland en noemden veel namen van leidinggevend en geheim agenten.

Na een ongeveer twee uur durende ondervraging werd ik naar het 'Oranjehotel', de Scheveningse strafgevangenis, afgevoerd waar in de dagen daarna het verhoor door Sacharbeiter Haubrock werd voortgezet. Daarna werd ik overgebracht naar Kamp Haaren (Polizeigefängnis und Untersuchungs Gefängnis Haaren) in Noord Brabant.

In dit voormalige Grootseminarie bevond zich ook het kantoor van de Duitse code-specialist Kriminalobersekretär Ernst May, die de agenten ondervroeg over hun codes. Ernst May was één van de hoofdrolspelers in het Englandspiel!

De eerste verdieping van Kamp Haaren was gereserveerd voor gearresteerde geheim agenten' onder wie de agenten van het Englandspiel.

Zover mij bekend zijn de gevangenen tijdens hun verhoren door Schreieder, zijn Sacharbeiters en Ernst May niet fysiek mishandeld. Zij probeerden met intimidatie, vriendelijkheid en psychische dwang hun doel te bereiken.

De meeste geheim agenten hebben hetzelfde ondervragingstraject: Binnenhof, 'Oranje Hotel', Kamp Haaren afgelegd, daarna lopen hun bestemmingen ver uiteen.

Englandspielagenten werden via de gevangenis in Assen naar KZ-Mauthausen afgevoerd en vermoord. Agenten van BI (Bureau Inlichtingen) en BBO (bureau Bijzondere Opdrachten) werden via de bunker in KZ-Vught naar KZ-Sachsenhausen en andere kampen gebracht terwijl andere BI en BBO agenten in Nederland als represailles werden gefusilleerd.

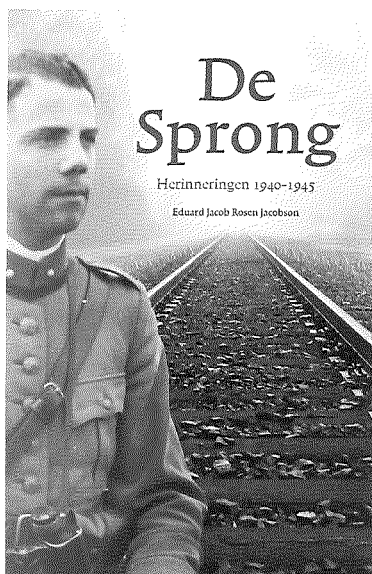
Op 4 mei mogen wij in vrijheid, met grote eerbied, al deze slachtoffers herdenken.

Bram Grisnigt

BBOEKBESPREKING "DE SPRONG, HERINNERINGEN 1940-1945"

Onlangs is het oorlogsdagboek van Eduard Jacob (Jaap) Rosen Jacobson officieel gepubliceerd onder de titel De Sprong.

De daarin beschreven herinneringen aan de oorlogsjaren lopen als een rode draad door zijn leven. Op 7 augustus 1942, twee dagen na de sprong uit de trein met broer

Rob en nog steeds in bezet Frankrijk, kwam de gedachte bij hem op zijn belevenissen vast te leggen, enerzijds voor zichzelf om later alles beter te kunnen herinneren, anderzijds voor "eventueel nageslacht", zodat het kan lezen wat "het voorgeslacht" heeft meegemaakt. Eenmaal over de Demarcatielijn in vrij Frankrijk schreef hij het eerste deel tijdens zijn verblijf in Monte Carlo. In 1959 liet hij het oorspronkelijke Franse cahier inbinden, aangevuld met foto's en documenten die hij met grote precisie had genummerd en gerangschikt. Dit eerste deel loopt tot en met de sprong uit de trein. Het schrijven over de gebeurtenissen na dit cruciale moment kwam er steeds niet van totdat een reis met zijn zoon Robert in 1989 naar de plaats van de sprong in Frankrijk en een door zijn neef Jaap (zoon van broer Rob) afgenomen interview daartoe de aanzet

gaven. Intussen gepensioneerd kwam zo het tweede deel tot stand waarmee het feitelijke oorlogsverhaal werd afgerond. Hoewel spelling en schrijfstijl verschillen, vormen beide delen één geheel. Het door Jaap zelf getypte Eerste en Tweede Deel is eind 1989 in beperkte oplage voor de familie gekopieerd. Eén exemplaar werd aan het NIOD overhandigd.

Twee jaar geleden zijn, op initiatief van enkele van zijn verzorgsters aan wie Jaap zijn dagboek liet lezen, de eerste stappen gezet naar een officiële publicatie ervan. Het manuscript werd gedigitaliseerd, waarbij het taalgebruik, behoudens enkele aanpassingen in spelling en interpunctie, ongemoeid werd gelaten. Uitgever VerLoren werd gevonden en in juli 2015 is "De Sprong" van de pers gerold. Jaap was

steeds belangstellend en actief betrokken bij het hele proces. De eerste proefdruk heeft hij in december 2014 nog in handen gehad. Daarna namen zijn krachten af. Hij overleed op 2 januari.

Het boek beschrijft op boeiende en vaak ook relativerende wijze de belevenissen in de oorlogsjaren met spannende, ontroerende én grappige momenten. Daarnaast komen de dilemma's aan bod waar veel Joden in Nederland mee werden geconfronteerd. Geschreven met de gedachte aan eventueel nageslacht vormt "De Sprong" ook voor de naoorlogse en jongere generatie een waardevolle bron van informatie. Het NIOD beveelt "De Sprong" van harte aan voor een breed lezerspubliek.

Enkele praktische gegevens over De Sprong:

- 92 bladzijden, 2 fotokaternen
- Voorwoord door het NIOD
- Nawoord door de kinderen van de auteur
- Bijlagen: familiestamboom, kaartje vluchtroute, artikel prof. Telders, namenregister
- In eigen beheer uitgegeven. Uitgeverij VerLoren te Hilversum verzorgt levering
- ISBN nummer 9789082164312
- Prijs €15,00 via boekhandel of www.bol.com

Eveline Wiarda-Rosen Jacobson

Stichting Genootschap Engelandvaarders

Aanvullingen en wijzigingen no. 62 op adressenlijst 1 april 1999

Overleden:

Kloos, J.P

Zwitserland

Verhuisd:

Bartelings, W.

132-12 Deerview Terrace SE

Calgary AB T2J 7E6

Canada

Adreswijzigingen en correcties gaarne aan:

G.J. Staal

Oranje Nassaulaan 52

3708 GE Zeist

Telefoon: 030 - 692 27 92

E-mail: staalgj@gmail.com

Onze activiteiten worden mede mogelijk gemaakt door het V-fonds met middelen uit de BankGiro Loterij en Lotto. Deelname aan deze loterijen wordt daarom van harte aanbevolen.

www.englishvaarders1940-1945.nl